

Zijne excellentie de heer E.M.H. Hirsch Ballin

datum 24 september 2010

betreft reactie Werkgroep Algemene Boekvertalers op *Wijziging van de Auteurswet en de Wet op de naburige rechten in verband met de aanpassing van het auteurscontractenrecht*

Hooggeachte heer,

De Werkgroep Algemene Boekvertalers (WGAB) is opgericht om de belangenbehartiging voor niet-literaire boekvertalers bij een vakorganisatie onder te brengen. Op dit moment is de Werkgroep in overleg met de Vereniging van Schrijvers en Vertalers (VSenV) over de vorm waarin en de voorwaarden waaronder de Vereniging, of een van de onder haar koepel vallende afdelingen, die belangen zou kunnen behartigen.

Voor de standpunten van de Werkgroep kunnen we in grote lijnen verwijzen naar de reactie van het Platform Makers (PM) en met name die van de VSenV, die een paragraaf wijdt aan de grote groep boekvertalers die niet werken tegen de voorwaarden van het *Modelcontract voor de uitgave van een vertaling van een literair werk*. Toch willen we in aanvulling daarop graag de situatie van niet-literaire boekvertalers nader onder uw aandacht brengen.

De marktpositie van niet-literaire boekvertalers

Deze vertalers vertalen in grote lijnen alles wat door de smaakmakende gemeenschap niet onder de noemer 'literair' wordt gebracht. U kunt daarbij denken aan chicklit, informatieve boeken, thrillers, kinder- en jeugdboeken, strips, hobby- en reisboeken; vertalingen, met andere woorden, die auteursrechtelijk beschermde werken opleveren. De VSenV wijst er in haar reactie al op dat haar afdeling Vereniging van Letterkundigen (VvL) met literaire uitgeverij verenigd in de Literaire Uitgeversgroep (LUG) een *Modelcontract* voor de vertaling van literatuur heeft opgesteld, waarin een aantal zaken is geregeld waarin artikel 2 en artikel 25, de leden b, d en e, van het voorontwerp voorzien. Een grote groep boekvertalers echter werkt nooit of hooguit een enkele keer tegen de voorwaarden van dat *Modelcontract* en meestentijds voor contracten die de vergelijking daarmee niet kunnen doorstaan.

Om een beeld te krijgen van de inkomens- en marktpositie van niet-literaire boekvertalers heeft de Werkgroep eind 2009 een enquête gehouden onder (overwegend) niet-literaire boekvertalers. Uit het onderzoek blijkt ten eerste dat bijna de helft van de boekvertalers exploitatierechten overdraagt zonder daar aanvullend voor te worden gecompenseerd. Ten tweede werken veruit de meeste boekvertalers die geen *Modelcontract* en niet het bijbehorende honorarium krijgen voor tarieven die gemiddeld dertig procent lager liggen dan wat 'afgeleid uit historische informatie en/of gebaseerd op uit de praktijk herleide gangbare honoraria redelijke tarieven zijn gebleken', om de frase over te nemen die na inmenging van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) in 2006 en 2007 in gebruik is genomen.

De structurele economische ongelijkheid tussen niet-literaire boekvertalers enerzijds en exploitanten anderzijds, en de grote mate van vrijheid en flexibiliteit die contractpartijen bij het bepalen van de keuze voor licentie of overdracht bezitten, leiden buiten de literaire sector tot eenzijdig opgestelde contracten die voorzien in een verregaande rechtenoverdracht. Het is voor niet-literaire boekvertalers in feite onmogelijk in onderhandelingen met uitgevers zelfs maar minimale eisen of leveringsvoorwaarden te stellen, aangezien die laatsten in de heersende marktverhoudingen de exploitatierechten eenvoudigweg kunnen claimen en tarieven eenzijdig kunnen opleggen.

Uit vraaggesprekken met niet-literaire boekvertalers blijkt bovendien dat sommige uitgevers er meer recent toe zijn overgegaan geheimhoudingsclausules in hun contracten op te nemen, alsmede bepalingen waarmee vertalers niet alleen hun exploitatierecht overdragen, maar alle rechten, in volle omvang, wereldwijd en zonder enig voorbehoud.

Het zal u na bovenstaande duidelijk zijn dat zeker voor de grote groep boekvertalers die geen profijt kan trekken van de afspraken tussen VvL en LUG over het *Modelcontract* en een 'redelijk en gangbaar honorarium' de bepalingen van het voorontwerp een ingrijpende verbetering van de marktpositie zou betekenen. Een aantal onderwerpen uit het voorontwerp willen we in dit licht wat verder uitwerken.

Artikel 2 - Onoverdraagbaarheid

Een bij leven onoverdraagbaar auteursrecht zou voor niet-literaire boekvertalers, anders dan hun literaire collega's, voor wie het *Modelcontract* al voorziet in een licentie, een aanzienlijke verbetering van hun onderhandelingspositie ten opzichte van exploitanten betekenen, omdat met een licentie anders dan nu het geval is het auteursrecht in het vermogen van de vertaler blijft.

artikel 25b - Opzegbaarheid exclusieve licentie

Door de licentiegever het recht te geven na elke periode van vijf jaar de overeenkomst geheel of gedeeltelijk op te zeggen, wordt voorkomen dat exploitanten de onoverdraagbaarheid van het auteursrecht 'compenseren' met onbeperkte, onherroepbare, exclusieve licenties. Gevoegd bij de onoverdraagbaarheid bij leven krijgt de niet-literaire vertaler hiermee een waardevol onderhandelingsinstrument in handen.

In antwoord op uw vraag in de toelichting op het voorontwerp of we aanleiding zien om een andere termijn te hanteren voor de periodieke opzegbaarheid, denken wij net als de VSenV (en het PM) dat de termijn van vijf jaar niet voor alle uitgeefmodaliteiten de geschikteste is. Een kortere termijn zou vertalers op de zich snel ontwikkelende markt voor e-boeken in staat stellen de digitale exploitatie van hun vertalingen eerder te heroverwegen en bij een andere exploitant onder te brengen. Dat zou hun onderhandelingspositie versterken en exploitanten stimuleren snel en adequaat in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Artikel 25c - Billijke vergoeding

Zoals we hierboven al aangaven, zijn veel niet-literaire boekvertalers niet in staat in onderhandelingen rechtvaardige en redelijke vergoedingen en voorwaarden voor hun diensten te bedingen. Dit komt mede doordat ze door de aard van de boeken die ze doorgaans vertalen niet het gebruik van het *Modelcontract* en het 'redelijke en gangbare' tarief kunnen afdwingen. Dat normatieve tarief is als bodem in de markt gelegd. De praktijk is echter dat het minimum als maximum door het leven gaat. Dat heeft ook gevolgen voor de tarieven waarvoor niet-literaire vertalers werken, omdat die altijd lager liggen dan het literaire tarief. Een op grond van een advies van brancheverenigingen van makers door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vastgestelde billijke vergoeding zou de

inkomenspositie van niet-literaire boekvertalers aanzienlijk verbeteren. Zeker als op die billijke vergoeding jaarlijks inflatiecorrectie plaatsvindt, wat bij de huidige niet-literaire tarieven niet het geval is.

De in het voorontwerp uitgewerkte constructie draagt het risico in zich dat uitgevers de bestaande minimumtarieven als 'officieel erkend' en 'billijk' zullen interpreteren, waardoor de tarieven onder druk zouden komen te staan. Uit het voorontwerp wordt niet duidelijk of de 'billijke vergoeding' betrekking heeft op woordprijzen, op royaltypercentages en -staffels, of op beide, welke de geldigheidsduur is van de ministeriële goedkeuring, en of er op die vergoeding een inflatiecorrectie plaatsvindt. Met de VSenV en het PM pleit de WGAB voor een uitzondering op de Mededingingswet, die collectieve afspraken tussen verenigingen van makers en exploitanten en adviezen vanuit verenigingen van makers over tarieven en andere leveringsvoorwaarden mogelijk maakt.

Artikel 25d - Disproportionaliteitsregel

Op het moment dat een vertaler aan een nieuwe opdracht begint, is niet altijd te voorspellen of de vertaling een succes zal worden, of: een groter succes zal worden dan de uitgever denkt op het moment dat hij de opdracht uitzet. Wanneer het contract dat beide partijen overeenkomen een royaltyclausule omvat, deelt de vertaler mee in het (financiële) succes dat een bestseller oplevert. Is dit niet het geval, en in de meeste contracten die niet-literaire boekvertalers afsluiten is geen royaltyclausule opgenomen, biedt deze regel uitkomst. Van veel niet-literaire vertalingen zijn tienduizenden, of zelfs honderdduizenden exemplaren verkocht zonder dat de vertaler daarvoor ooit enige (aanvullende) compensatie heeft ontvangen. Aan die ernstige onevenredigheid zou met deze regel een einde komen.

Artikel 25e - Non-usus

Vertalers zijn voor een deel van hun inkomen afhankelijk van royalty's en leenrechtvergoedingen. Als een uitgever een vertaling niet daadwerkelijk uitgeeft, of draait met de exploitatie daarvan, loopt de vertaler dus inkomsten mis, of moet langer op die inkomsten wachten. Door de opzegbaarheid van de exclusieve licentie kan een vertaler na vijf jaar besluiten de exploitatie van zijn vertaling bij een andere uitgever onder te brengen. Maar in die gevallen dat de termijn van periodieke opzegging door collectieve overeenkomsten is verlengd of de periode van vijf jaar te lang is, zoals mogelijk met het e-boek, biedt een herroepingsrecht wegens non-usus de vertaler de mogelijkheid rechten al eerder elders onder te brengen.

De werkgroep onderschrijft het voorbehoud dat het PM maakt ten aanzien van het ontbreken van een nadere uitwerking van de in lid 1 genoemde begrippen 'redelijke termijn' en 'voldoende mate'.

Artikel 25g - Geschillencommissie

Gezien het belang dat wij hechten aan met name de billijke vergoeding (maar ook de bepalingen over disproportionaliteit en non-usus) en de versterking van de onderhandelingspositie van vertalers, behoeft het geen betoog dat we de instelling van een geschillencommissie die op die punten een bemiddelende rol kan spelen of conflicten kan beslechten van harte toejuichen. Op voorwaarde natuurlijk dat de stem van makers in die commissie kan worden gehoord.

Conclusie

Net als de Vereniging van Schrijvers en Vertalers en het Platform Makers is de Werkgroep Algemene Boekvertalers zeer positief over het voorontwerp. Voor niet-literaire boekvertalers zou in de eerste plaats de onoverdraagbaarheid van het auteursrecht een grote verbetering van hun marktpositie betekenen, omdat het nu regel is dat zij exploitatierechten

Werkgroep Algemene Boekvertalers

overdragen. Daarnaast is ook een billijke vergoeding en een wettelijke mogelijkheid om in overleg met verenigingen van exploitanten minimale vergoedingen en voorwaarden overeen te komen voor ons uitermate waardevol. We spreken bij wijze van afsluiting dan ook graag de hoop uit dat de intentie die aan het voorontwerp ten grondslag ligt in de uiteindelijke wetswijziging behouden blijft.

Vanzelfsprekend zijn we graag bereid onze reactie mondeling of schriftelijk toe te lichten.

Met vriendelijke groet,
Werkgroep Algemene Boekvertalers

Namens deze,
Richard Kwakkel